DE LEGATIONE POLONICA ORATIO

FRAN. BALDVINI I. C.

Ad cl. v. Io. Sarium Zamoſcium Legatum Polonum.

LVTETIÆ,
Ex officina Petri l'Huillier, via Iacobæa, ſub ſigno Oliuæ.
1573.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

FRAN. BALDVINI I. C.

ORATIO DE LEGATIONE POLONICA

Ad clariss. virum, D. Ioannem Sarium Zamoscium, Legatum Polonum.

Ego verò doctissime Sari Zamosci, propter quandam studiorum similitudinem atque coniunctionem, te inter tuos nobilissimæ istius Legationis Polonicę principes collegas audebo imprimis cõuenire atque honoris causa nominare, quem agnosco talis tãtæque Legationis decus atque ornamentum magnum esse. Nam vel ipsi tui de Senatu Rom. libri eruditiss. fecere, vt ante annos decem, cùm tu in Academia Patauina floreres, eiúsque etiam regendæ curam tanto cum splendore susciperes, vt & clariss. nomen tuum, & doctrinam liberalem atque perpolitam, & verò veteris illius non modò Senatus, sed & Reip. Ro. cuius leges & Iurisprudentiam etiamnum in Andica Academia colimus, admirabilem memoriam admirari ceperimus, ex eoq; tempore laudare nunquam desierimus. Sed cùm te nunc

ſaluto, tuos ſimul in hac Legatione collegas XIIviros ampliſs. ſiue à Senatu ſiue à Nobilitate vel Poloniæ vel Lithuaniæ miſſos, verecundè ſaluto, quibus ego ſingulis, prout eorum dignitas poſtulat & meretur, honoris cauſa appellandis, non vnam orationem deberi lubenter agnoſco.

Neque verò me deterrebit, quod in iis libris eleganter docuiſti, veteris moris legíſque Rom. fuiſſe, vt ad Legatos venientes primũ egrederentur Magiſtratus minores, veluti Quæſtores: introductos verò eſſe in Senatũ more Maiorũ ab eo Magiſtratu, in quo ſumma eſſet vis imperij atque auctoritas. Ego enim nullas Magiſtratus vllius partes mihi ſumo: ſed interea dum vobis & excipiendis & introducendis & cohoneſtãdis operã dant principes in hoc regno viri, quibus id mãdatum eſt, priuata modò quadam gratulatione, tanquam fauſta acclamatione applaudo venientibus: & vt in illis tuis, quos dixi, Commentarijs docuiſti, quæ Legatis hoſpitij gratia dabãtur, Lautia dicta eſſe: de literis modò cogito, quibus tu nulla Lautia prætuleris aut munera eorũ qui lautiori vos Regióq; apparatu excipient. Quid enim aliud facere poſſum officij cauſa, qui Academia illa noſtra excitus atque excitatus ab ampliſs. atque ſapientiſſimo Regis iam veſtri, Principíſque noſtri opt. max. Cancellario Ph. Huraldo Cheuernio & inter Magiſtos Memoriæ Libellorumque eius Regis relatus, non debeo in hac publica gratulatione mutus eſſe: tametſi in hoc veluti procinctu imparatus

ſim ab omnibus ad dicendum præſidiis?

Sed neque oblitus ſum Zamoſci, quod in illis tuis de Senatu libris ſcitè tradidiſti, Legatos olim per interpretem, ſed qui Senatorij ordinis eſſet, in Senatu auditos eſſe, Reſponſumq́; accepiſſe: vt & eo nomine laudaſti, quod Gellius, vbi agit de Legatione Athenienſium; quã tres Philoſophi nobiliſs. Oratores eloquentiſs. obiere, refert, eos in Senatu, interprete vſos eſſe Cæcilio Senatore. Bene habet: & has interpretis partes, ſi quando interprete vobis opus fuerit, datas eſſe, illi, quem iam honoris cauſa nominaui, Cancellario, quem aſſector. Sed ſi nullæ præterea ſint meæ partes, patiaris ſaltem, vt cùm arripiam, quod ſuggeſſiſti exemplum literatæ illius Legationis Athenienſium, cum eo coniungam, & ex Rom. hiſtoriæ literarumque memoria, in qua excellis, breuiter repetam alia, quorum non minùs tibi grata erit recordatio, exempla quædam nobiliſſimarum Legationum, præſertim togatarum, vt comparatio tamen ipſa veſtram hodie Legationem multò & nobiliorem & illuſtriorem eſſe oſtendat.

Fecialium Legationes illas, quæ fuerunt de bello & pace, miſſas faciam. Non enim id veſtra nunc agit. Sarmaticam etiam illam Maiorum veſtrorum, quos ex alio veluti orbe Romam veniſſe ad Auguſtum ſalutandum, L. Florus ſcribit, patiar faceſſere, tametſi obſeruauero, eius temporis fuiſſe, quo & Magi ex Oriente in Iudæam venerunt ad cunas Regis magni. Sed iam me continebo, Rom.

in memoria antiquiori, quæ non minùs tibi familiaris est, vt ex ea saltem repetam quatuor veluti selecta exempla, & in singulis obseruem Triumviros clariss. quos vbi coniungo, numero XII viros Legatos nobiles, quibus Antiquitatis illius literæ nullos edunt illustriores: res tamen ipsa & personarum & causæ & actionis comparatio efficere potest, vt illi vobis, potiúsquam vos illis cedatis.

Primum exemplum, quod & ordo temporis & ipsius quoque nostræ iurisprudentiæ memoria nũc mihi suggerit, dicam esse, cùm tres iurisconsulti maximi à Romanis in Græciam missi sunt ad leges petendas: quæ fuerunt veluti priora capita XII. Tabularum, quibus operam damus in schola iuris. Dico illos veluti Triumviros legum quęrendarum, Sp. Postumium Album, A. Manlium & Ser. Sulpitiũ Camerinum. Addo, comitem iis & interpretem datum & adiunctum fuisse Hermundorum Ephesium, qui & propterea statuam deinde Romæ meruerit, pulsum quidem illum sua Epheso, sed virtutis causa: tantóque propterea magis Romæ exceptum magno cum honore. Non enim eo tempore virtus & doctrina toto orbe pulsa exulabat.

Ecce Zamosci, quales ex illius Antiquitatis memoria imprimis excito tibíque sisto Legatos: neque cùm eos indicaui, quid velim, ignoras, neque tibi veteris historiæ perito necesse est, vt pluribus verbis dicam, illos non modò veterem Greciam totam peragrasse, vt ab Atheniensibus & Lacedæmoniis se-

legerent Solonis Lycurgíq; leges, ſed & illam Italię partem (nam & id Halicarnaſſæus teſtatur) quæ iam tum magna Græcia dicebatur, vt à Thuriis Locríſq; recentiores leges Charondæ atque Zaleuci repeterent. Egregia profectò Legatio. Sed veſtra maior, nec tamen diſsimilis. Nihil enim inter Regem & Legem intereſſe debet. Non exiſtimo, cùm Athenas illi venerunt, tam corruptos & à legibus alienos Athenienſium mores fuiſſe, quàm paulo pòſt eſſe ceperunt, cùm dictum eſt, Eos ſcire quidem quæ recta ſunt, ſed facere nolle: & Plato adiecit, valde bonum eſſe debere, qui Athenis bonus ſit: verum etſi non minùs negare quã fateri pudeat, quàm corrupti & degeneres nunc ſint Galliæ noſtrę mores, in quã veniſtis ad Regem requirendum, tamen veteres Francorum leges optimas, & ad regnum bene temperandum ſapientiſſime compoſitas etiamnum extare dicam: quas ſi cum Rege (non enim Regem legibus ſolutum petitis) domum referatis, ſi quas veſtris adiungere velitis, quid eſt, cur maior eſſe debeat gloria vel Triumvirorum Legatorum, quos dixi, vel ipſorum x virorum, qui XII Tabulas edidere, quàm XIII virorum hodie Polonorum Legatorum? Ego, qui leges Rom. doceo & profiteor, non debeo fortaſſe Cenſor earum eſſe, quarum ſum interpres in ſchola. Sed magis impudenter fecero, ſi inficier, multa in illis XII Tabulis notari poſſe, quę & noſtræ Galliæ & Polonię veſtrę Iuriſprudentia iure meritóq; repudiauit: neque mihi fuerit

facilius quicquam, quàm id pluribus verbis ostendere, si opus esset, vt comparatio vestram sapientiam grauitatémque magis atque magis illustret. Neque tamen tam aut nobis aut vobis blandiar, vt non agnoscam & in Francicis & in Polonicis legibus multa esse quæ vicissim notari possint, & emendari debeant. Sed id videritis domum reuersi. Illud nunc dico, in vna certè Lutetia Parisiorum, quam videtis, multas Athenas esse videri, neque vobis hic deesse, quod Legati illi Romani Athenis viderunt. Fateor ijs occurrisse Senatum Areopagiticum, qui eo tempore etiamnum florebat. Fateor ipsum Periclem Cimonemque Atheniensium principes tunc vixisse: cum quibus de tota Repub. conferre Legati illi Romani potuerint. Sed an nullus hic vobis Areopagus, nullus Pericles, Cimon nullus occurrit? Facessat turba impuræ & colluuies lutosæ & feculentæ multitudinis, cùm qua vobis nihil est rei. Egregios certè aliquos viros, si qui vsquam sunt, credo hic vobis occurrere: &, vt ex togatis multis vnum, qui multorum loco sit, nominem, qui & vobis iam familiariter notus sit, honoris causa iterum nomino, illum nostrum, Regis quoque vestri, Cancellarium, quem iam ante nominaui. Quid dicam, vt cōparationem reliquam pertexam, missos in Græciam esse illos legum quærendarum Legatos, quo tempore (nam & id diligenter ex Chronologia obseruaui) Græcia post extinctum bellum Persicum, dissidio in

testino conflagrabat, & bello plusquam ciuili inter Athenienses & Lacedæmonios ardebat. Sed ne id quidem Legatos deterruit. Et bene habet, (quod & nunc non temere laudauero) illos fecisse, vt à quibus leges repetebant, ijs pacem domesticam diuturnámque, cùm discederent, relinquerent. Nam & quale tunc fœdus inter Athenienses atque Lacedæmonios ictum sit, recordor, & cum Legatis illis Romam reuersis, latæ sunt XII Tabulę, altam & beatam toto terrarum orbe, & nominatim quidem etiam in Gallia, Hispania, Italia fuisse, Diodorus scribit: Quod cùm dico Zamosci, non dissimulo, quid nunc vel à vestra Legatione speret Gallia, vel post discessum quoque vestrum expectet à vobis: vt concludam, quamuis biennium in sua siue Legatione siue peregrinatione Triumvios illos Legatos consumpsisse, in Historia obseruauero, tamen vos, etsi ne quartam quidem eius temporis partem impendatis, & multo plus terrarum interea emetiamini, & maioribus difficultatibus iter vestrum obsessum esse videatur, maius quippiam effecisse, quod & Gallię & Poloniæ & Europæ vniuersæ prosit. Quo nomine, qui annuli, quæ statuę, quæ potestates & dignitates vobis non debebuntur? Tu Zamosci (nondum enim discedo à libris tuis, quorum suauissima lectio me retinet) in ijs docuisti ex Plinio, ijs tantum, qui Legati ad exteras gentes ituri essent, annulos publicè datos fuisse, quoniam ita exterorum honoratissimi intelligebantur. Sed

vobis domum reuertentibus, quæ poterit Gallia honoris insignia, etiam conferet. Tu ex Cicerone tradidisti, eorum, qui ferro in Legatione essent interfecti, mortem, statua ex S. C. posita, honoratam fuisse. Vobis verò hac Legatione potiusquã vita præclare functis, maiorem statuam multo magis ponendam esse, omnes boni censent: vt & positam fuisse dixi Hermundoro Ephesio, Legatorum Rom. de quibus agimus, Comiti & interpreti. Denique ex Liuio obseruasti, Legatos illos, postea x viros, legum x ii Tabularũ latores, creatos esse, vt pro Legatione tam longinqua (sicuti Liuius ait) pręmio esset honos. At nos vobis pro præmio vestrę Legationis dicemus deberi Regis ipsius, quem hinc aufertis, informandi, docendi, instituendi curam: vt in consilio nunquam ab eius latere discedatis.

Venio ad secundum exemplum illustrium Legatorum: dico illam, quam tu laudasti, vt dixi, & quam Plinius vocat nobilem Legationem trium Sapientiæ procerum: dico tres illos Philosophos, quos Athenienses prope trecentis post superiorem Legationem annis Romam miserunt, deprecandæ quidem mulctæ cuiusdam causa, sed cũ accessione grauioris Disputationis de Iusticia & iure. Scio humilem alijs, & prope scholasticam Legationem posse videri. Sed tu Zamosci, & tui ordinis homines literati, & quicunque Philosophiæ honore delectantur, illius memoriam colunt: & ipse (vt scis) ipse Cicero tanti hanc historiam fe-

cit, vt de ea suum Atticum studiosè consuluerit. *Quibus* (inquit) *Consulibus Carneades & ea Legatio Romam venerit, scriptum est in tuo Annali. Hoc nunc quæro, Quæ causa fuerit? De Oropo, opinor. Et, si ita est, quæ controuersia: præterea qui eo tempore Athenis* πολίτικοι *præfuere illustres.* Idem in suis Tusculanis, *Adolescentibus (inquit) Lælio & Scipione Stoicum Diogenem & Academicum Carneadem video ad Senatum ab Atheniensibus missos esse Legatos. Qui cùm Reip. nullam vnquam partem attigissent, essetque eorum alter Cyrenæus, alter Babylonius, nunquam profectò Scholis essent excitati, neque ad illud munus electi, nisi in quibusdam principibus, temporibus illis, fuissent studia doctrinæ.*

Tuum esset Zamosci, quod Cicero tuus hic quærit, & prope ignorasse videtur, exponere, qui & tertium Legatum philosophũ nominasti Critolaum Peripateticum. Causam Legationis illius totam tenes, & meministi, Athenienses, qui Romanis tunc parebant, paulò antè subacti ab Aemilio Paulo, talibus deprecatoribus propter literas & doctrinam gratiosis vsos esse, vt remitteretur mulcta quingentorum talentorum, irrogata propter Oropum ciuitatem in Attica direptã: & scis tales Legatos in Senatu auditos Cęcilio interprete, impetrasse, quod volebant: quod non modò Gellius, sed & Pausanias scribit. Sed quid est ea tota in re Zamosci, quòd ad gloriam & amplitudinem vestræ Legationis accedat? Non supprimo quod extra

Senatum maiori de re, quàm de Oropo, diſputarũt. Vellem verò, quid tunc Diogenes Stoicus, ex ſua porticu, quid Critolaus Peripateticus ex ſuo Lycæo, Romæ protulerit, dicere poſſem. Sed non niſi de Carneade Academico narrant veteres ſcriptores: ocioſe illum diſſeruiſſe vel potius declamaſſe ad inanem ingenij oſtentationem, modò pro iuſticia, modò contra iuſticiam, idque non Athenis, ſed coram Catone Cenſorio. Si dixero futilia & obtuſa & inania fuiſſe argumenta, quæ retorſit contra iuſticiam, vere fortaſſe dixero: ſed ne maieſtatem Legationis minuere videar, vereor. Probabilius quidem certe, ſi quid in foro Rom. reprehendere volebat, accuſare potuiſſet, vel legem Voconiam, quam eo tempore Cato laudabat, ſuadebat: ſed qua nihil iniuſtius eſſe dixit noſter Auguſtinus: vel Catonianam Regulam de legatis, quæ, cùm ſcribuntur, non conſiſtunt: vel denique Catonianam iuriſprudentiam nouam de indiuiduis obligationibus. Sed fortaſſe tam acutus non erat Carneades, & altera fuiſſet hæc περι-πρέσβεια, & an laudanda vel in Legatis ſit nimia curioſitas in aliena Repub. dubitatur. Tu quidem certe Zamoſci, ſi tibi tantum ocij daret Regalis hęc veſtra Legatio, & redire velles ad antiqua ſtudia philoſophiæ, & iuſticiæ patrocinari, facile refelleres, quod pro iniuſticia dixiſſe Carneadem recitat Lactantius: & hanc contra illum cauſam non minùs grauiter ageres, quàm Lelius.

olim vel Scipio in Ciceronis libris de Repub. Quid dicam quod ex Plutarcho & Plinio didicimus, venisse in Senatum Catonem, & cẽsuisse, Philosophos illos Legatos facessere debere, quos periculosè ingenio suo abuti iudicabat. Non dicam Censoria hac seueritate prope violatos posse videri. Iam enim sua Legatione perfuncti exuerant personam Legatorum, vt sumerent Sophistarum. Sed illud dico, si ijs dimissis, ea tamen disputationum earum, quibus Carneades indulsit, memoria Romæ mansit, vt etiam argumentum deinde fuerit nobilissimorum librorum de Repub. multò magis sperare me, vos, cum hinc discedetis, eam relicturos esse in Gallia memoriam vestræ & doctrinæ & virtutis & sapientiæ, vt & magnum vestri desiderium relicturi sitis: & tã cordatam fuisse Legationem vestram omnes boni agnoscant, quàm ille Cato non illepidè de quadam alia sui temporis Legatione dixit, Eam nec cor nec caput nec pedes habere.

Tertium exemplũ Legatorum, quod & ex Antiquitate repetere & ad vos referre volebã, est illa, quã per Gentes clarã fuisse dixit Liuius, Legatio Popilij: dico tres Legatos à Romanis eodẽ prope tempore, quo Græci illi Romam venerunt, missos cũ imperio in Ægyptum, C. Popilium Lenatem, C. Decimiũ, & C. Hostilium. Non valde predico quod obiter Rhodi fecerunt. Tibi enim, cui clementia & lenitas magis placet, minùs fortasse probabitur. Sed

laudare ſatis non poſſum, Imperij maieſtatem, quo Popilius illius Legationis princeps furentem Antiochum coërcuit, & circulo in arena deſignato incluſum ſic perculit, vt ſolo verbo coegerit ſtatim Ægypto diſcedere hunc Tyrannum. Quid? Tam nobilis fuit illa Legatio, vt ipſe ipſe Daniel multis ante annis eam prędixerit.

Non eſt, quod hodierno die quicquam ſimile quęramus in Legatione hac veſtra. Sed cùm inter eius principes agnoſcam Albertum Laſcium, dicam mihi in mentem venire, quod de eius virtute Imperatoria accepimus. Nam vt Popilius ille Legatus Antiochum illum tyrannum imperioſo iuſſu coercuit, ſic te illuſtriſs. Laſci, admirabili victoria, Alexandrum Moldauiæ tyrannum totúmque eius exercitum parua manu fudiſſe, fugaſſe, ante annos, ni fallor, XII audiuimus. Scito etiam nos legiſſe, quam, cùm ſignum pugnę dares & veluti claſſicum caneres, ad milites tuos habuiſti præclaram concionem, profeſſus te iuſticię aduerſus tyrannidem patrocinium ſuſcepiſſe, laudánſque exemplum Herculis, qui Diomedem Thracum Regem, quem carnibus & ſanguine hoſpitum equos ſuos pauiſſe aiunt, diſſectum alijs in pabulum propinaſſe, proptereáque inter Diuos relatus eſſe dicitur. Macte noua virtute Laſci, ſic itur ad aſtra.

Sed ne longius diſcedam à propoſito, redeo ad te Zamoſci, & laudo quartum exemplum Legationis antiquæ, & (vt Cicero in Lucullo vocat) nobi-

lis: dico eam, quæ paulò plus quàm viginti post superiorem annis suscepta est à tribus, omnium, qui Romæ fuerunt, clarissimis viris, Scipione Africano Aemiliano, L. Mummio Achaico, & L. Cæcilio Metello: qui à Senatu missi sunt ad perlustrandum Aegypti, Syriæ, Asiæ, Græciæ statum. Non temere dixi clarissimos fuisse hos Legatos, quorum duo priores, vt scis, non modò Consulares, sed & Triumphales erant. Alter enim de Carthagine iam triumphauerat, alter de Corintho: cuius etiam euersione sancierat ius violatæ Legationis. Addo verò magnum rursus ornamentum & decus ipsius Comitatus, Panætium Philosophum: quem in hac Legatione Scipionis vnum comitem fuisse ait Cicero. Adduntalij & Polybium Historicum. Hic si ego & te & tuos collegas & totum vestri Comitatus splendorem comparauero, an quisquam me blandiri dicet? Imò verò vt Scipionis illius effigies, quàm & tuus Carolus Sigonius vir doctiss. tam diserte expresit, te delectat, suggeret, quod ille Scipio aliquot antè annis, cùm in Africam venisset missus ad salutandum Regem Masanissam, audiuit, dixit, vidit, & de seipso narrat. Vtinam verò & tu de tuo in Galliam aduentu aliquando idem narrare possis. *Ego* (inquit Scipio de suo Masanissa) *illum de suo Regno, ille me de nostra Rep. percunctatus est: multisque verbis vltrò citroq; habitis ille consumptus est dies.* Quid? Masanissa senex complexus Scipionem adolescentem, quem Regio apparatu exceperat, colla-

chrimauit, & suspiciens in cęlū, *Grates tibi ago* (inquit) *summe Sol, quòd antequam ex hac vita migro, cōspicio in meo regno & his tectis Cornelium Scipionem, cuius nomine ipso recreor.* Quos complexus, quas lachrimas, quas gratiarum actiones, antequam ex Gallia cùm eo pignore, quod auferetis, discedatis, in hoc Regno conspicietis. Adde, quid proxima nocte apud Masanissam in somnio vidit & audiuit Scipio, & vidisse se atque audiuisse narrat in Ciceronis de Rep. libris. Vtinam nunc in Gallia tibi simile aliquod somnium occurreret quiescenti & de Repub. cogitanti. Sed fuimus Franci: fuit ingens Gloria Francorum.

Redeo ad Legationem Scipionis huius in Ægyptum: In ea certè non vidit, vt in Africa, aliquem Masanissam, sed Ptolomæum Physconem, regem prodigiosum: cuius quidem deformitatem dicitur irrisisse: ego, incestum turpiorem castigasset, vellem. Fuit tamen Alexandriæ exceptus Scipio à populo prope adorabundo, vt numen quoddam cælo delapsum. Nam & Scipionis faciem, tanquā cuiusdam Solis, populus ille conspicere optauit, sicuti veteres scriptores narrant. Id verò nunc tibi in mentem veniat Zamosci, cùm multò numerosiorem populum in occursum tuum & tuorum collegarum effundi vides. Vis illam Scipionis Legationem noua obseruatione exaggerem? Vt cùm ille ex Aegypto in Syriam transiret, non potuit nō & mediam Iudæam peragrasse, & vrbem Hieroso-

lymam ſalutaſſe: ſic ex ſynchroniſmo ſubtiliori obſeruaui, id accidiſſe eo tempore, quo Simon Maccabæus Dux Iudęorum & Pont. Max. Remp. illam Iudaicam in integrum reſtituebat: neque Scipionem interceſſiſſe dicam, ſed potius conijciã factum eius conſilio eſſe, vt Simon ille miſſa viciſſim Romam nobili Legatione fædus & amicitiam (nam & libri Maccabęorum eius meminere) contraxerit cum Romanis, & S P.Q Romani auctoritate erectum ſit non modò huius fæderis, ſed & vindicatę à Simone libertatis & patriæ publicum teſtimonium, & quidem in æs ſit inciſum, vt ijdem libri indicant. Dixi breuiter, Zamoſci, quod volebam de quatuor antiquis illuſtrium Legationum exemplis, quas alij cùm veſtra comparent, & ex comparatione rurſus euincant veſtram eſſe tamen nobiliorem. Sunt etiam, qui me reuocent ad exempla minùs antiqua, & magis veſtra, hoc eſt, illuſtrium Legatorum ex Polonia veſtra in Panno-niam, & ex Pannonia in Poloniam, & ex vtraque in Galliam miſſorum, qui, quod nunc agitur, priores aliquando egiſſe videantur, ſed ita vobis pręiſſe, vt eos longo interuallo antecedatis.

Annus, vt ſcis, nunc agitur ducenteſimus, ſi rectè numero, tertius, ex quo tempore, poſt mortem Caſimiri magni, Regis Poloni, venerunt Viſigradum in Pannoniam ad Ludouicum non minùs noſtrum quàm veſtrum ampliſſimi Legati & Oratores miſſi ex Comitijs Regni Polonici, Florianus Epi-

ſcopus Cracouienſis, & Ioannes Strelcius Cancellarius Regni, vt Ludouicum illum, qui iam antè Rex erat Pannoniæ, ſalutarent etiam Regem Poloniæ, & ad adeundum ſtatim Regnum iampridem illi deſponſum adducerent, reſtitantémque etiam impellerent. Dico autem Ludouicum illum fuiſſe Regiæ ſtirpis Francorum, atque adeo Andegauenſis familiæ & ſanguinis, abnepotem Caroli illius primi Comitis Andium, qui frater fuit noſtri Regis S. Ludouici. Itaque non diſſimilem hodie eſſe cauſam veſtræ Legationis agnoſco. Sed illi duo Legati ex Pannonia, illum Ludouicum: vos XIII Oratores Henricum noſtrum ex Gallia euocatis, nõ modò magnum Ducem Andium, ſed & filium fratrémque Regis Franci.

Non diſcedam longiùs, ſi deinde meminiſſe me dicam duarum Legationum ad quærendos maritos duarum huius Ludouici filiarum, quarum alteri Pannonia, Polonia alteri deferebatur: alteráque propterea Legatio in Galliam miſſa ſit ex Pannonia ad Ludouicum fratrem vnicum Regis Franci Caroli VI, altera ex Polonia ad Iagellonem Lithuaniæ Ducem. Sed Pannonicam fefelliſſe doleo, neque iam illius, ne quid infauſti ominis obijciatur, recordari volo. Polonicam verò, quæ accerſiuit Iagellonem veſtrę noſtræque Heduigis ſponſum, magis laudauero, præſertim, quæ ex pagano Chriſtianum fecerit, nedum ex duce Regem. Sed cùm Legatos modò duos, eóſque minùs illuſtres fuiſſe,

lego Vulodicum Pincernam Cracouienſem & Criſtinum Præfect u n Caſimirienſem: quales verò quantique & quot Oratores nunc huc veneritis, cōparo, auguror maius quippiam vel ſponderi vel dari. Neque ſententiam mutauero, vel ſi duobus illis adijciantur octo principes Legati ex veſtro Senatu, poſt mortem Vladiſlai, ad Varnam cæſi, ad eius fratrem & heredem Caſimirum accerſendum, miſsi in extremam vſque Lithuaniam. Nam neq; quod petebant, ſtatim impetrarunt, neque ille vocantes ſtatim eſt ſecutus. Quid dicam de ea Legatione, quàm paucis pòſt annis vicina veſtra Pannonia emiſit in Galliam ad deducendam Ladiſlai Regis ſui ſponſam Margaritam, Regis noſtri Caroli VII filiam? Scio, quàm cum toto ſuo ſplendore infelix & inanis propter repentinam Ladiſlai mortem fuerit. Sed antè triſtiſſimum eius mortis nuncium, quid vidit Gallia lætius, quid ſplendidius, quàm principem eius pronubæ Legationis Vdalricum Pontificem Paſſauienſem cùm octingentis Nobilibus Pannonijs Equitibus, & ex Gynecæo Hungarico quadringentis vel matronis vel Virginibus, quæ curribus auratis inuectæ ſponſam comitarentur? Tantum tamen abeſt, vt in eius pompæ ſplendore quicquam fuerit quod velimus cùm veſtræ Legationis ornamentis comparare, vt etiam luctus repentinus oppreſſerit & diſſiparit luxum, quem dixi.

Felicior & lætior fuit, proximo poſt illius La-

dislai mortem anno, Legatio Hungarica ad Mathiam Coruinum adolescentem salutandum Regem, & ex carcere Boemico ad Solium educendum, principe talis Legationis Ioanne Vitesio Varadiensi antistite. Idémque dixero & de ea, quam hic Mathias iam senex in Galliam misit ad feriendum quoddam sanctius fœdus cum Rege nostro Carolo VIII vixdum pubere? Nam Hungarici Annales testantur fuisse in Comitatu illius Legationis trecentos adolescentes nobiles eadem prope & ætate & proceritate, eadémque tectos veste purpurea, sed & equis, qui eodem essent colore, insidentes. Sed nihil moror inanes pompas in quibus vereor ne nimium sit vanitatis. Non prætereo tamen tertiam illius Varadiensis illustrem Legationem, Pannoniæ nomine susceptam, vt ex vestra Polonia (hæc enim non minùs frequenter alijs nationibus Reges dedit, quàm ab ijs petijt) Rex accerseretur, cùm post mortem Mathiæ Vladislaus Casimiri Poloni Regis filius tanto studio ab Hungaris Rex electus, tanto desiderio expetitus, tantóque splendore adductus est ad adeundum Panoniç Regnum. Sed ne ille quidem Varadiensis, si viueret, & tres illas suas Legationes coniungeret, eas cum vna hac vestra comparauerit.

Quid plura huius generis persequar? Ecce properans præterij Polonicam illam Legationem multò & antiquiorem & magis nouam, quæ ex Gallia quidem, sed ex Cluniacensi monasterio, ante

annos plusquam quingentos regem bonum repetijt, educatione quidem & domicilio prope iam Francum, sed ex Regia tamen stirpe vestri Piasti. Meliori quidem certè iure factiosos illos prętericro, qui trecentis pòst annis, ex altero Galliæ monasterio Diuiodunensi euocarunt Vladislaum illum monachum eiusdem stirpis, vt post mortem Casimiri Magni, Poloniæ Regnum nullo bono iure adiret, & Ludouicum nostrum, de quo pòst dicam, vi excluderet, si posset.

Possem & ex Andegauensium nostrorum Francicis monumentis repetere Legationum exempla, quibus Andium Duces accersiti sunt ad Regna adeunda, quæ nunquam non delata & oblata fuere fatali quadam felicitate, Andium Principibus. Sic Hierosolymitanam Legationem laudare possem, quæ Fulconem Andium Principem ad illud Palestinæ Regnum aliquando capessendum, hoc est, ad ducendam filiam & heredem Balduini secundi Regis eduxit: vel si malumus exempla etiamnum similiora, possem predicare Legatos, vel qui Carolum, huius nominis primum Comitem Andegauensem, filium fratrémque Regis Francorũ, & quidem fratrem nostri S. Ludouici, in possessionẽ Regni Siculi & Neapolitani misere, vel qui centum pòst annis, Ludouicũ huius nominis primũ Ducem Andium, & secundæ Familię Andegauensis caput, & Regis Franci fratrem filiumq́; & quidem fratrem illius nostri Caroli v. qui merito Sapiens dictus est,

Regem Neapolitanum appellauere, & in Italiam cū exercitu proficiſcentem comitati atque ſecuti ſunt. Sed in illis exemplis nihil eſt, quod debeā & velim comparare cū huius veſtræ Legationis conditione.

Age verò Zamoſci: etſi meum non ſit reſcire eius myſteria, neque quod vel Regius in maximis veſtris Comitijs Legatus dixit, vt electionem, quā impetrauit, impetraret, vel quod veſtro omnium nomine atque adeo vniuerſi Regni veſtri, reuerendiſs. Antiſtes Adamus Conarſcius Epiſcopus Poſnanienſis, dicturus eſt de renunciatione illius Electionis, vel quod , Franciæ & Regis nomine, reſpondebitur, delibare velim, aut alijs dicturis quicquam præripere aut præcipere: tamen, credo, mihi licebit, ecquid cùm de tali renunciatione audiunt homines literati & optimarum literarum ſtudioſi, ex literis illis, gratulationis cuiuſdam ſuæ & fauſtę acclamationis cauſa, repetant, non ſupprimere. Venit quidem certè illis in mentem, quod Suetonius Tranquillus ſcribit, Senatum Rom. per Valerium Meſſalam, id mandantibus cunctis, Auguſto detuliſſe cognomen Patris Patriæ, hac formula: *Quod bonum fauſtúmque ſit tibi domuiq; tuæ Cæſar Auguſte (ſic enim nos perpetuam felicitatem Reipub. & læta huic precari exiſtimamus) Senatus te conſentiens cum Pop. Rom. conſalutat Patriæ Parentem.* Tum verò lachrimantem Auguſtum reſpondiſſe: *Compos factus votorum meorum P. C. quid habeo aliud Deos immortales precari, quàm vt hunc conſenſum ve-*

ſtrum ad vltimum vitæ finem mihi perferre liceat. Relegunt etiam ecquid Iulius Capitolinus ſcribat, acclamatum vno conſenſu eſſe, cùm Senatus duos optimos Imperatores creaſſet Cælium Balbinum & Maximum Pupienum. Recordantur quod Flauius Vopiſcus narrat, cùm Vettius Cornificinus Conſul ad Senatum retuliſſet de nouo Imperatore creando, & placeret Tacitus, qui aderat, Conſularis primæ ſententiæ, quid acclamatum ſtatim ſit ab vniuerſo Senatu: neque non poſtremam eius acclamationis clauſulam lubenter ingeminant, & ſi qua vſquam Echo ſit, ab ea quoque ingeminari volunt: dico hanc, *Quis melius, quàm literatus, imperat?* Obſeruant, quod idem Vopiſcus ait acclamatum quoque eſſe ab vniuerſo populo, *Feliciſſime Tacite Auguſte Dij te ſeruent*: & reliqua adieciſſe, quæ ſolent dici: neque quænam illa ſint, ignorant. Et ne longius abeam, memoria repetunt, cùm Romæ ineunte anno DCCCI electus & ſalutatus eſſet Imp. Auguſtus, noſter Carolus Magnus, auditam eſſe hanc vocem populi acclamantis, *Carolo Auguſto Magno & Pacifico vita & victoria*: vel ſi quæritur exemplum cùm ſua formula multò recentius & prope Polonicum, ex optimis Annalibus Hungaricis obſeruant quoties illud *Feliciter, Feliciter* acclamatum & ingeminatum ſit per vniuerſam Pannoniam, eiúſque omnes & vrbes & pagos & vicos & agros diebus multis, cùm renuntiatus eſset Mathias Coruinus electus Rex Pannonię: vel etiam

cũ eo mortuo vester Vladislaus, Casimiri regis vestri filius, ad illud regnum Pannoniæ vocatus est.

Sed si mihi licet priuatas meas quasdam, cũ de Renunciatione Electionis, quam adfertis, audio, cogitationes exponere, dicam, quod eę mihi suggerunt, neque affingam quicquam. Non possum negare, cùm antè annos tres, Panegyricum Pacati, dictum Theodosio magno, & agentem quoque de admirabili eius ad imperium cooptatione, referrē ad Principem nostrum, quem Ducem Magnum appellabã, & multa præmonerem de Andiũ antiquis principibus, illud me palam prędicasse & literis consignasse, Quotquot olim Andium Principes fuissent, fuisse quoque deinde Reges, Reges (inquã) ab alijs Gentibus ascitos. Quod cũ dicerem, volebã & illud intelligi, sperari, expectari, quod iam factũ esse admiramur, hoc est, Regnum, si non Polonicũ, at certè aliquod, delatũ iri nouo Duci Andiũ: ne non videretur saltem præsagiũ quoddã inesse meæ illi pręmonitioni. Non enim vel auguriũ vel vaticiniũ dicere volo, qui neque augur sum neque vates. Sed tã bono euentu confirmatum esse, quod in eo genere prædicere videbar, tametsi miror, tamen non possum non gaudere. Valeat cũ suis fatuis Chaldæis tyrannus illi Tiberius, qui Sergio Galbæ multò antè prædixisse dicitur, Eum aliquando degustaturum esse Imperium. Valeat Iudæus Iosephus, qui ex vinculis ariolando, ne dicam assentando (tametsi non difficilis tunc esset cõ-

iectura) Vespasiano Imperium veluti despondit. Ego non alias noui Regnorum sortes, quàm Danielis Prophetæ Oraculum docentis Regna dari atque transferri certa Dei prouidentia, & ex ea religiosè vaticinantis de futuris Imperijs. Sed fas mihi fuisse puto, sperare, delatum aliquando iri Diadema Principi illi nostro, quod omnibus antè Principibus Andium delatum fuisse memineram. Nam etsi eo tempore nullum in Europa vacans Regnum occurreret, quod vel probabiliter vel liquidò despondere possem, tamen ne id quidem meam spem infringebat. Non poteram profectò, non audebam, neque in mentem mihi veniebat, animo & spe concipere, atque adeò præcipere, quod iam accidit: neque erat, puto, quisquam, qui tale tantúmque Regnum tam dissitum à finibus Galliæ, tali studio & consensu ignotarum nobis Gentium, tantóque & tam liberali consensu suffragiorum aliquando delatum iri, vlla cogitatione definiret, tametsi fortè interea multi secum reuoluerent de Principe nostro illud Latini Regis de suo Aenea,

—Hunc illum poscere Fata
Et reor, &, si quid veri mens augurat, opto.

Equidem & sciebam & memineram Gallos Frãcósque olim fuisse etiam veluti Sarmaticos: hoc est, non modò quandam olim fuisse Celtoscythiam, quæ Gallorum in illo Septentrione sedes & colonia fuit: (cuius meminere, Herodotus, Diodorus & in Pompeio Plutarchus):&(quod Liuius scribit)illos

Pannoniam, Thraciam, Illyricum, ſuis colonijs illuſtraſſe: imò quod eſt apud Tacitum, Boïos & Boïemos, gentes eſſe Gallicas: ſed etiam noſtrum Carolum Magnum, Francorum Regem, Nationibus illis Imperaſſe.

Romanum quidem & Conſtantinopolitanum Imperium, quamuis latè patuerit vſque ad noſtri Iuſtiniani tempora,& Trans Danubianas ſuas Prouincias Coloniáſque habuerit (Nam & coloniarum in Dacia Iuris Italici meminit noſter Vlpianus in Pandectis emendatis) atque hac ratione ad fines veſtros limitéſque Regni veſtri, proximè acceſſerit: nunquam tamen in eo Imperaſſe, nunquam ius dixiſſe. Nam etſi poſt bellum Marcomannicum Marcus Antoninus voluerit Sarmaticam facere prouinciam, vt ait Iulius Capitolinus, non fecit tamen. Vbi verò ad Francos tranſlatum fuit Imperium: ſtatim Slauicas (vt vocabantur) prouincias, quæ Sarmaticæ fuerunt,Francis paruiſſe confitebar, quarum prima & maxima fuerit, quæ Polonia deinde dicta ſit. Occurrebat enim rarus ille, ſed bonus & ſatis antiquus teſtis (ſcripſit enim ante annos quadringentos) Helmodius Lubecenſis Hiſtoricus, qui cū ſcriberet de ſuis Slauis, ſcripſit non modò Poloniam eſſe magnam eorum prouinciam (neque ſcio antiquiorem ſcriptorem, qui Poloniæ verbo vtatur) ſed & Slauorum gentes, Francorum Imperio ſubiectas fuiſſe tempore Caroli Magni. Verum ne id quidem mihi perſuadebat, fore, vt a-

liquando rurſus viderem vel audirem, quod hodie, audio, video. Sciebam, quod in Germania vidi, & vos in veſtro itinere vidiſtis, vt ad Menum, qui in Rhenum influit, eſſe nobilem vrbem Franco furtum, hoc eſt, traiectum vadumque Francorum in Calliam migrantium, ſic & trans Albim, ad Oderam ſiue Viadrum, qui Germaniam & Poloniam alluit, alterum non minùs nobile & literata quoq; Academia illuſtre nunc eſſe Franco furtum: quod interpretor fuiſſe veterum Francorum ex Germania in Poloniam migrantium quoddam monumentum: vt & apud Nicetam Scriptorem Græcum lego celebrari Francochorion ad Sauum Pannoniæ. Sed ne ea quidem memoria efficere pòterit, vt hoc tempore vel cogitare vel ſuſpicari poſsem, rurſus veſtigijs & principatu Francorum hinc illuc migrantium, renouatum iri in illis Regionibus, quod iampridem exoleuerat. Et quis tandem putaſſet, vt Princeps Andicus, fieret etiam Anticus? Anticum dico, vt noſter Iuſtinianus ſeſe inſcribit: dico Antes, quos Iornandes Gothus tempore noſtri Iuſtiniani ſcribebat cum Slauinis ab exortu Viſtulæ in Aquilone conſediſſe, & fortiſſimos omnium, qui ad pontum Euxinũ curuantur, à Danubio ad Danaſtrum extendi.

Non ſum oblitus, deficiente quoque ſtirpe Caroli Magni, illum Hugonem, quem Capetum vocant, cuius Maiores in illa Saxonia regnauerunt, quę Poloniæ veſtræ vicina eſt, non modò Andiũ Prin-

Regis Franci dici potuisse dixi, ad vtriusque (vt vocabatur) Siciliæ Regnum adeundum electio & euocatio, quamuis Pontificio potissimum beneficio subnixa: vt & illius quoque liberos ad Regnũ Hungariæ & postremò Poloniæ euasisse meminimus. Neq; non cõsideramus alterã illam familiã Regiæ Francorum stirpis, Principatu Andegauensi potitam, ducta origine à Ludouico filio Regis nostri Ioannis, fratre Caroli v. Sapientis, ad Regni Neapolitani possessionem partim Pontificia auctoritate, partim muliebri arrogatione multis annis enixè contendentem. Sed comparationem non admittimus. Non est ergo nouum, Principem Andium, Regem fieri. Nouum potius esset, si non fieret. Sed nouum tamen & insolens esse videtur, quod nunc accidit: nec tamen est omnino, si Ludouicus ille Poloniæ Rex, cuius antè memini, occurrat. Bene est, Zamosci: Etsi dicatur fuisse quidem olim Principum Andegauensium quoddam fatum (vt ita loquar) Regale, sed simul fuisse tandem funestum & prope Tragicũ: excipiam saltem conditionem Regni Polonici. Fateor, toto me & corpore & animo cohorrescere, cũ recordor, qualis Caroli illius primi Comitis Andegauensis fuerit exitus, quale Regnũ, Siculis etiam (vt vocantur) vesperis, hoc est, funestissima Francorũ strage, & barbara Siculorũ fraude cruentatũ: & multò magis cũ cogito, vt eius liberi, nepotes & pronepotes, in Regno Neapolitano, Tragicis parricidijs absumpti desierint: vel etiam

qualis fuerit exitus Ludouici primi Ducis Andegauensis in eodem Regno, & quales in eo ærũnæ posteritatis ipsius. Sed me consolatur, quam excipere me dixi, conditio Regni Polonici, quod cũ Hungarico sic delatum fuit Ludouico alteri, illius Caroli abnepoti, vt in eo finis non minùs lætus fuerit, quàm felix principium fuerat

Nihil quidem certe est Zamosci, quod hodierno die ex vestris Annalibus magis repetendum esse videatur: nihil quod magis inculcari debeat, quã quod de eius Ludouici stirpe, designatione, electione, inauguratione, virtute, & felicitate dici potest. Nam & Regij in Comitijs vestris Legati oratio, illius Ludouici Manes veluti excitauit, vt talem suffragatorem & deprecatorem haberet: & iam cepit in ore multorum esse hoc exemplum, quod nùper dolebã à multis non modò nostris, sed & vestris hominibus ignorari. Quid enim dicã Stanislaũ Orichonium in vestro Regno doctissimum & eloquentissimum virum, siue obliuione siue preteritione quadam videri Ludouici illius memoriam suppressisse. Nam in sua (vt vocat) Chimera, *Cùm* (inquit) *stirps Miesconi monarchæ in Casimiro Magno defecisset, Vladislaum Iagellonem ex Lithuania acciuimus*. Atqui post Casimirum accitus fuit Ludouicus ille noster, vt scis, eiúsque filiam fuisse scimus Heduigin illam, quæ Iagelloni nupta fuit.

Hic ego Zamosci, collegam in hac Legatione tuum, Ioannem Herburtum Fulstinium virum do-

ctiſs. atque clariſs honoris cauſa appellabo, & hiſtoricum egregium laudabo, & in collegio veſtræ Legationis, magnum ornamentum eſse agnoſcam: ex cuius Chronicis Polonicis(quę & Gallia nunc ſic colit, vt ex Latinis Francica fecerit) potiſsimū didici, quod non vobis, qui ſcitis, ſed alijs, qui ignorant, de illo Ludouico indicare vellem. Ac quidem illud imprimis obſeruaſse me, non moleſtè feres, cùm antea Poloni nunquam Regem creaſsent niſi Polonum, neque vel externum vel pergrinum ea vnquā dignitate auxiſsent, conſuetudinem illam ſuam tā diuturnam primum eos immutaſse (ac feliciter quidem, atque ex re ſuæ Reipub.) vt Francum Andegauenſem, hoc eſt, illum Ludouicum, ſingulari quodam & ſalutari priuilegio veluti arrogarent atque adoptarent. Fuerant antea tam addicti ſuæ nationi, dum ſibi cauent & metuunt à peregrinis, vt: cum Tragica morte ſublatus eſset ferus & perfidioſus tyrannus, & totam eius familiam atque ſtirpem merito exoſam haberent, tamen ita ſeſe & electionem noui Regis in ſua Gente cōtinuerunt, vt, Piaſtū potius quendam hominem ignobilem, ſed virum bonum, prope ab aratro repetere maluerint, quem regendæ Poloniæ præficerent, quàm aliunde alium accerſere: vt & olim Senatus Populúſque Rom ſepe ab aratro per ſuos viatores dicitur accerſiuiſſe optimos Imperatores, Dictatores, Conſules: niſi ſi potius cùm illius veſtri Piaſti conditione comparemus quod Diodorus narrat de Ballonymo Rege.

Tyrio. Sed & cũ ex posteris illius Piasti Miecislaus Rex Poloniæ, paulò postquam Polonia euecta esset ad fastigium Regiæ dignitatis, factus esset tam intolerabilis tyrannus, ab impotenti vxore deprauatus, vt cum tota sua familia profligatus à populo suo fuerit: successisset verò non minùs malum, ἀναρχία, cuius tędio & miseria excitatum fuit desiderium legendi noui alicuius Regis: potiusquam tamen alicui vel peregrino vel etiam non Piastico sese daret Polonia, placuit, Casimirum, Miecislai illius filiũ, in monasterio Cluniacensi in Francia inclusum atque educatum accersere, & ex secessu illo monastico ad solium paternum reuocare. Adeo Polonia sese addixerat vni illi stirpi Piasticæ. Sed tantò magis Zamosci, agnoscimus & admiramur, eam post Casimirum à suis Polonis reiectam esse, vt substitueretur Franca Andegauensis, quæ & iam regnabat in Pannonia. Quid dico post Casimirum? Paulò post quã Poloniæ principatus in Vladislao Loctico instauratus pristinam dignitatem Regiam recuperasset, eius defendendæ & vindicandæ causa, viuo & volente Casimiro, illius Vladislai filio, asciti sunt nostri illi Franci Andegauenses. (Non narro tibi Zamosci, vel tuis, à quibus hęc accepimus: narro alijs, narro nostris, huius alioqui historiæ fortè oblitis.) Nam cũ Vladislaus ille post varios casus, post tot discrimina rerum, pacatam regni sui Polonici possessionem adeptus esset, dicitur, paulo post annum Christi MCCCXX, quo Cracouiæ solenni ritu

coronatus fuerat, generum ſibi aſciuiſſe Carolo-robertum, (quem Hungarum vocant, ego Francũ Andegauenſem voco) cui filiam ſuam elocauit, & quem Caſimiro filio ſuo ſubſtitui atque ſuccedere voluit. Et verò iam antè expertus erat, quantum & opis & auxilij abs tali ſocio & fęderato repetijſſet ad ſuę Poloniæ defenſionem, præſertim aduerſus Boëmos & Prutenos: vt & deinde Caſimirus mortuo patre ſenſit magis atque magis, qualem in illo & ipſe fratrem affinem, & Polonia vindicem atque defenſorem haberet: quò minùs miremur, ex Caſimiri voluntate in Comitijs deſignatum eſſe Regẽ Polonię. Habebat Caſimirus filiam nubilem, & ea ipſe etiamnum erat ætate, annorum nempe x x x. (nã admodũ adoleſcens vxorem duxerat) vt plures filios ſuſcipere poſſet: neque ignorabat, cuius periculi eſſe ſoleat, deſignari viuentis heredem alium. Sed nihil potuit aut infringere aut retardare, & Caſimiri illius votum, & Poloniæ deſiderium: denique videbatur perſonare Oraculum, quale Rex Latinus audit apud poëtam,

Externi veniunt generi, qui ſanguine noſtum
Nomen in aſtra ferant.—

Nolo mihi fides adhibeatur, ſi quò ſtudio CaroloRobertus ille & eius filius Ludouicus, deſignati & ſubſtituti ſint, & quales iudicio conſentientis Polonię competitores etiam Polonos & Caſimirianos vicerint, meis verbis dixero. Sed cùm, quicquid illud eſt, perſcriptum diligenter ſit & in Hunga-

ricis Bonfinij, & in Polonicis Cromeri vestri Historijs, quid est, Zamosci, quod ignoremus, Maiorum vestrorum erga nostros illos admirabilem propensionem. Quid mortuo Caroloroberto ante Casimirum? Ne quis putet iure quodam quasi caducario euanuisse Ludouici substitutionẽ: ecce, reuersum ex Italia victorem rursus à Polonis expetitum esse dico, non modo nulla inuidia, sed maiori potius studio Casimiri, talem sibi etiam in Regno non modò successorem designari, sed & collegam dari optantis. Quid dicam, cùm viginti deinde annis superstes Casimirus vixerit, nihil tamen interea vel imminutum vel immutatum esse de eius & Polonię totius studio erga Ludouicum? Quid mortuo tandem Casimiro? Ludouicus, vt minimè erat ambitiosus, dicitur liberam Polonis reliquisse electionem noui Regis: sed quamuis competitores rursus magni & gratiosi & ambitiosi intercederent, nullus tamen Ludouico nostro prælatus fuit, absenti licet, & fugienti potius quàm ambienti: sed neque obstitit, quæ illi obijciebatur, ignorantia linguæ Polonicæ. Quid multis? Cùm cogito, quàm ipsi etiam Oratores & Legati Poloniæ laborarint, vt restitantem impellerent ad adeundum Regnum, tot iam annis, toties, tam constanter oblatum atque delatum, venit in mentem quod de Theodosio canit Claudianus.

Digna legi Virtus: vltrò se purpura supplex
Obtulit, & solus meruit, regnare rogatus.

Non temere eſt, Zamoſci, quod tam multa de Polonorum veſtrorum erga Ludouicum illum ſtudio repetimus. Nam & hodie intereſt imprimis id meminiſſe: & qualem comparationem indicare velim, non ignoras. Volo etiam addere, quod non modò ex hiſtoria, ſed & multò magis ex veteri inſcriptione Sepulcri in Gallico monaſterio Diuiodunenſi, cuius antè memini, obſeruaui de quodam Vladiſlao Regij ſanguinis Polono, quem Caſimiri prop:us Sobrino (vt Iuris noſtri verbo vtar) fuiſſe probare poſſem. Hic vero quamuis auctoritate quoque Pontifica, & diſpenſatione, quam vocant (nam etſi Cromerus illam defuiſſe ſignificet, adfuiſſe tamen probàt illa inſcriptio) ſubnixus, & potenti factione armatus eſſet, & obtenderet exemplum illius Caſimiri, qui ex Monacho quoque factus olim erat Rex Poloniæ: tamen non potuit aduerſus Ludouicum impetrare, quod tam impotenter affectabat: ſed qui fuit erga Ludouicum perpetuus fauor Polonorum, reiecit talem riualem. Quod & te obſeruaturum eſſe non dubito, ſi quando Diuiodunum nobilem Franciçę Burgundiæ vrbem, non multum diſſitam ab itinere veſtro forte inuiſas, & inſciptionem, quam indicaui, legas, quę inciſa in marmoreum ſepulcrum etiamnum illic in Epitaphio legitur.

Dixi quo ſtudio Polonia Ludouicum noſtrum elegerit. Sed addo, neque hunc fefelliſſe ſpem & expectationem eligentium, neque Poloniam vn-

quam pœnituiſſe ſuæ Electionis. Imò verò hæc illius memoriȩ ſacroſanctæ tantum detulit, vt (quod nunquam antea Poloni fecerant, neque vnquam poſtea fecere, qui mulieribus Regnum nunquam detulerunt) Heduigin Ludouici filiam, Reginam elegerit, priuſquam etiam nupta illa fuiſſet. Quid? Qualis Rex fuerit Ludouicus, & quale ſui deſiderium mortuus reliquerit, eſtimetur ex luctu totius Regni. Non mea ſunt, ſed Hungaricæ hiſtoriȩ verba, annos tres vniuerſam Hungariam (quod & de Polonia dixero) mortuo Ludouico pullam veſtem induiſſe, totidémque annis luctum Regionatim celebraſſe. Nuſquam riſum, iocum, ſonum, nuſquam vllum interea feſtiuitatis genus fuiſſe. Iuſtitium triennio eſſe indictum: & interea pueros omnes, tanquam patre orbatos, inceſſiſſe gemebundos. Non audeo reliqua addere: quia & quæ iam recitaui, tam magna ſunt, vt incredibilia prope videantur. Quid multis? Prope dixero, mortuo Ludouico parentes omnes filijs ſuis indixiſſe, quod olim Romæ vnus Metellus Macedonicus, cũ Scipio Africanus publico funere efferretur, filijs ſuis, quos quatuor habuit clariſſimos, imperauit, *Ite filij, & funebri Scipionis lecto humeros ſubijcite: nunquam enim funus maioris ciuis videbitis.*

Quarſum hæc? vt cũ audiamus vos in Henrico noſtro alterum nunc Ludouicum requirere, audiãt alij, quid tale exemplum ſibi velit, quid ſpondeat. Dicent alij alias cauſas eius Electionis, cuius renun-

ciatio quædam eſt veſtra Legatio: ego, qui audio in Comitijs veſtris laudatum & propoſitum fuiſſe Ludouicum illum, cùm de Henrico noſtro eligendo ageretur, dico huius ſiue lectionis, ſiue electionis cauſam magnam fuiſse, ſpem quandam & deſiderium recuperandi in Henrico, quod in Ludouico Rege Polonia amiſit ante annos ducentos. Tu Zamoſci qui & veteres Leges Rom. de legendo Senatu eiúſque conditionibus tam eleganter deſcripſiſti, non neſcis plura etiam obſeruari in legendo Rege Polonico, quàm in Senatore Romano. Sed vt nihil vos neglexiſſe credo, ſic nihil volo de veſtra cautione dicere, aut, quæ ignoro, de Comitijs veſtris affirmare. Nam & quod ait poeta, ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura. Sed interea dum vos, dum alij, quibus mandatum eſt, operam vt dent ne quid Reſp. capiat detrimenti, faciunt officium ſuum, ego vota concipiam, vt non modò ſpes veſtra & expectatio non fallatur fallátue, ſed vt cumulatè etiam ſuperetur. Et quia memini, quod ſcribit Lampridius Conſtantinum ſolitum eſſe dicere, Imperium fato dari: Eum verò, cui id datum fuerit, præſtare debere & efficere, vt Imperio dignus fuiſſe videatur: acclamare audebo nouo Regi, *Spartam nactus es: hanc orna*. ſi veniendum ſit ad eam concluſionem, quæ veluti illi valedicat ad vos abituro: ſed quam, ſi nunc quodammodo refugiam, velim mihi ignoſcas. Nam ſi qua pars huius orationis mihi difficilis fuit, hæc verò poſtrema multò eſt difficili-

ma, in qua confligunt affectus prope contrarij, & ex eodem tamen fonte manantes. Vellem quidem certè præiret aliqua vetus formula, qua vterer potius, quàm vllam nouam concipiam. Illud modo dicam, meminisse me, Quis fuerit Franciæ sensus, quis sermo, ante annos CCCLX. cum suum Ludouicum, filium vnicum Regis sui Philippi Augusti vix dimitteret, viuo patre traijcientem in Angliam, ad capessendum Regnum, quod Angli Francis deferebant, reiecto etiam suo Rege Ioanne: nec obliti sumus quid ante annos CXC rursus dictum & cogitatum sit, cum valedicendum esset alteri Ludouico, etiamnum orbi Regis Caroli VI fratri vnico in Hungariam abituro ad adeundum regnum dotale: vel si ad nostros Andes redeundum sit, non ignoramus quid ante annos prope CCCX. cùm Carolus primus Andium Comes, frater Regis S. Ludouici, Massilia, cũ magna classe solueret, ad Regni Siculi, quod Nothus quidam occupauerat, possessionem adipiscendam: denique quid ante annos ducentos, cum Ludouicus primus Dux Andium, Regis Franciæ filius, frater & patruus, ex Francia cũ exercitu magno discederet ad euincendum Regnũ Neapolitanum, quod illi delatum erat. Videmus quidem certe, quid nunc dissimile sit: sed vt res est solliciti plena timoris amor, ignoscendum est bonis affectibus, siue gaudio propter honorem & dignitatem Principis, siue dolori, propter absentiam, siue lachrimis ex vtraque causa manantibus perfusi

ſint Deuotiſſimi quidem certe amoris fuiſſe Suetonius ſcrib t, quod Populus Rom. non ſolum fauſtis ominibus, ſed etiam modulatis carminibus proſecutus ſit Auguſtum in prouinciam abeuntem: vos verò prædicere melius poteſtis, ecquò cum noſter ad vos, à vobis hinc auulſus accedet, & complexu & applauſu & gaudio Polonia tota excipiet aduenientem. An verò, etſi patrem patriæ vobis ſponſoribus venire agnoſcet, non complecteretur etiam tanquam filium? (nam & patria parens eſt, vel ſi ſit ex arrogatione) An non ſimul exclamabit, quod eſt apud optimum poetam, cuius verbis lubenter vtor,

Veniſti tandem tuaq; expectata parenti
Vicit iter durum pietas: datur ora tueri
Nate tua,
Quàm metui, ne quid Lybiæ tibi regna nocerent.

Denique cū vobis gratias aget, nonne agnoſcet, & profitebitur, quod hic omnes agnoſcimus & profitemur veſtræ Legationi magnam quandam ineſſe vim energiámque, vt ita loquar, ἑλκυστικὴν, (potiuſquam dicam illecebram) quæ hinc elicit & extrahit quod videmus: quæque poſſit ab hoc Regno, tanquam corpore, & viſceribus ipſis, matriſque ſinu reuellere, quod reuellit, & hinc euulſum transferre in ipſam vſque Sarmatiam: tametſi futurum alterius Regni, tanquam corporis, caput? Quid hic dicam? Nihil vel peregrinum vel longe petitum dicere volo Memini, quod & veſtri ſciunt, vix vllas vnquā fuiſſe vehementiores Legationes, quàm ante

annos CXX. fuerint Oratorum Austriæ, Boemiæ, Hungariæ, certatim repetentium & maxima contentione reposcentium Principem suum Ladislaum postumum, quem post mortem Vladislai Poloni, Hungariæ Rectoris & Regis, totos iam annos XII. Imp. Fridericus patruus retinebat, & veluti inuidebat populo reposcenti. Sed quid impetrarunt? Nō dicam, elusit, sed earum gentium profectò ardorem restinxit & desideria repressit atque remollijt aduersaria siue Legatio siue oratio Æneæ Syluij, quamuis Itali, quem Imp. Fridericus misit ad Comitia, quæ in Boemia Bunstanię habebantur, vt Ladislaum suum extorquerent. Syluius enim quamuis non nisi Procopio suo collega interprete auditus sit, cū verba daret, effecit in Comitijs illis, & impetrauit, vt bona earum Gentium gratia, Imp. Fridericus etiamnum retinere posset aliquo tempore Ladislaū illum, atque in Italiam abducere.

Quantò igitur esse dicetur vestræ Legationis maior vis, auctoritas, gratia, eloquentia, denique πειθω admirabilior, quæ impetrabit & euincet, vt nihil vel remorari possit, quod hinc abducere vultis? Nunquam, scio, tam id citò fiet, quàm desiderium vestrum petit: & omnem moram vobis molestam esse scio. Nam & omnis festinatio, amanti mora esse dicitur. Sed Regium tamen Senatū nihil vel prius vel magis agere vides, vt iam quod olim de Senatu Rom. eruditè disputasti, & ex tuo Cicerone repetijsti, nobis occurrat, Senatū haberi ante Kalend. Feb.

per Legem Pupiam non potuisse: neque mense Februario toto nisi perfectis Legationibus. Lege autem Gabinia sanctum esse, etiam vsque ad Kalend. Mart. Legatis Senatum quotidie dari. Sed de vestra contentione quid dicam? An quod hisce diebus audiebam vestrum illustris. Albertum Lascium, lepidè profectò & scitè & suauiter dicere in familiari colloquio de veteris Argonautarum Heroum Legationis cōparatione? Sed illi à Colchide, altero Pōti Euxini extremo littore Vellus aureum auellere atque auehere voluere. Vos Regnum non aufertis, sed offertis, quod & ad alterum Ponti illius littus pertingat, & tam beatum sit, vt Polonia tota futura esse dicatur Regi nouo quædam Olbia: sicuti ad ostia Borysthenis in Pontum illum influentis, ad extremos Regni vestri fines, Strabo olim Olbiam vocauit, quam nos putamus fuisse Miletopolim. Quid de re parum mihi comperta loquar? Vestra Zamosci (non enim alterius cuiusquam Oratio rectius id fecerit) vestra Legatio Oratioque, cū Renunciatione Electionis, eiúsque (vt vocatur) Decreto, trecentis (vt audio) sigillis confirmato, quod adfert, melius exponet, quale quantumque nunc Regnum offerat deferátue: minùs vt iam miremur, eam impetrare quod impetrat. Ego ineptus fuero, si quid addere velim: sed tamen cùm de eius. Regni dignitate agitur (vt nihil nunc magis est in ore hominū) & aliquid ex historia obijcitur, quod eam imminuere videatur, muti esse non debent homines e-

tertij: ſed iam tum Regnum hoc nouum ſic fuiſſe propagatum, vt non minùs longè latéque patuerit, quàm Franciæ Regnum eius temporis. Non enim repudiare poſsum teſtimonium Slauiſlai Orichonij veſtri, qui in ſua aduerſus Mantuanum illum declamatione, Boleſlaus (inquit) primus Rex noſter à Roxolanis laceſſitus bello, Regnum ſuum ad Boriſthenem promouit. Idem poſtea multis detrimentis à Germanis affectus, Albi flumine Poloniam terminauit. Deinde Pruſſiæ atque Liuoniæ latrociniis coactus, Athlantico mari Regnum ſuũ definiuit: neq; Pannonia pacata priùs illi fuit, quàm Curpati montis illas inſanas moles irruentibus Hũgariis obiecisſet.

Interſunt ab eo tempore, vſque ad hanc ætatem anni (vt exiſtimo) pluſquam quingenti. Interea verò Regnum hoc veſtrum, auctum potiuſquam imminutum eſse, & magna acceſsione prope duplicatum fuiſse videri, ne aduerſarij quidem negauerint: multo quidem certè nunc maius eſse, quàm cùm deferretur Ludouico noſtro. Omitto quæ de Regni veſtri alia antiquitate & gloria alij prædicant. Non enim huius vel loci vel temporis ea ſunt. Sed ab aliis tamen veſtrarum Antiquitatum ſtudioſis talia predicari facile patior: neque modo de veſtris Slauis, ſed & de Sarmatis: imo & de Scythis & Getis, multa iactari honoris cauſa. Et quis non lubenter audiat laudari vel Anacharſin, Solonis familiarem, Regíſque Scythici fratrem? vel Zamol-

xin Pythagoræ contubernalem, Regísque Getici Assessorem? Quis tam fastidiosus sit, qui contemnat, quod Strabo scribit, Zamolxin olim fuisse, qualis apud Bærebystam regem erat Deceneus: sempérque apud Getarum reges aliquem fuisse consiliarium, qualis apud Berebystam erat Deceneus tempore Strabonis: & qualem te Zamosci apud Henricum regem fore credimus. Sint sane illæ veluti imagines sapientum virorum, quos in vestra Legatione videmus, ad regni gubernationem comparatorum: sint exempla abs prima antiquitate Maiorum vestrorum repetita, quæ Regibus nunc quoque vestris commendentur. Sed non est huius loci, talia persequi pluribus verbis: multóque minùs alia Scythicarum Antiquitatum præclara monumenta: tametsi symbolica magis fortasse sint, quàm fabulosa, & nunc quoque Regibus oportunè incultarentur: qualia sunt, quæ narrant de primi Scytharum Regis tribus filijs Lippoxaï, Harpoxaï, & Colpoxaï: quorũ minimus natu, quia magis esset moderatus, prælatus sit duobus suis fratribus, quorum prior nimium præceps, alter nimium tardus erat: & quod his flamma prohibitis negatum est, potuerit manu tangere aurea hæc insignia cælo demissa, Aratrum, Iugum, Securim, phyalam. Audio hæc Regnorum symbola arcana, & mysteria vestris Aborignibus ascripta, prolixè exponi à nostro Goropio Belga: cumque supra alios, rara quædam eius generis, quæ ad ve-

ſtras Antiquitates pertinent, ſcite & erudite collegiſſe: ſed quæ nunc à me inculcari nihil attinet, nō magis quā quæ cohoneſtandi veſtri Viſtulæ cauſa, qui in ſinum Venedicum maris Baltici effunditur, contendit eum eſſe Eridanum, à Veteribus Electri nomine laudatum, quem Virgilius fluuiorum Regem dixerit, non eum, qui in ſinum Adriaticum Venetæ Reip. influit: & veteres ſcriptores rerum Sarmaticarum minùs peritos, ea in re erroris coarguit. Sed faciat hoc licet bono & liberali erga gentem veſtram animo, tamen nimis ocioſus videbor, ſi vt laudem, vnde veſtra Curulis Legatio venit cū ſuo Munere, eò excurram, & vos etiamnum de via longa feſſos, tali veluti poetica oblectatione fatigem.

Verum etſi nolim ocioſè immorari in Regni veſtri, quod Legationis veſtræ munus eſſe dicimus, antiquis laudibus: tamen ingratus fuero & inofficioſus, ſi non addidero, maximæ laudis cauſa, Regnum à vobis deferri & literatum & literatis hominibus refertum: quod ne ipſa quidem Barbaries nunc Barbarum dicere auſit. Laudent in eo alij Equitum nobilitatem, multitudinem, fortitudinem, qua armatum eſſe dicitur. Meum eſt, anteferre ſtudia doctrinę, & doctorum virorum, quibus abundat, ingenia meritáque. Quid enim? ipſa Italia, voce & confeſſione ſui tuíque Caroli Sigonij teſtata eſt, ſeſe Poloniæ in eo curriculo laudis cedere. Meminiſti enim Zamoſci, quid ille in epiſtola ad veſtrum Marianum Lezentium publicè conſi-

literas in Gallia ſepultas ſuſcitaſſe, vt ſolum eſſet deinceps Nobilitatis indicium, literas noſſe.

*S*ed an hoc rurſus fieri poſſe ſperas hac tempeſtate Ioannes Zamoſci? Ego optare poſsum: ſperare non poſsum. Et quorſum nunc apud te literarum patronum & vindicem ſummum, earum cauſam agam? defenſionem ſuſcipiam? laudes commemorem? quid etiam querimoniam exaggerem malę tractationis, qua illæ in multis Regnis, in quorum *S*olio, cum eruditis Legibus, quarum perpolitas Tabulas circunferunt, ſedere deberent, indigna iniuſtaque barbarie opprimuntur, affliguntur, proculcantur: ſuis honoribus debitíſque premijs ſpoliantur, & prope ad ludibrium ignominioſe proſtituuntur? Quid nihilominus repetam, quam illæ ſuggerunt, & antea indicaui, ſed ſatis inculcare non poſſum, veterem in Imp. Taciti electione acclamationem, *Quis melius, quàm literatus, Imperat?* Quid Platonis vulgatam iam ſatis, ſed nondum intellectam ſatis ſententiam, Beatas fore Reſpublicas, cùm aut Philoſophi regnabunt, aut reges Philoſophabuntur? Quid (ne diſcedam ab Andegauenſium Francorum hiſtoria) in vno Roberto, ab ijs prognato, Rege Neapolitano, quem doctiſs. Franciſcus Petrarcha Regem *R*egum teſtatur dictum eſſe propter ſtudia literarum, quas etiam Diademati ſuo ſe anteferre profitebatur, oſtendam, quid noſtri Reges pręſtare debeant? Quid Renatum noſtrum eiuſdem

gentis Regem, ostendam inscitia historiæ amisisse Regnum & Neapolim, quam eius aduersarius Alphonsus Rex literatus, præsidio & memoria literarū euicítne: miremur eum suis militaribus Signis Librum appinxisse: quamuis non omnes forte intelligant, ecquem potissimum librum indicaret.

Vt ad vos reuertar Zamosci: dico vestram Legationē, literis iacentibus & prope deploratis animū reddidisse, & veluti Signū bonæ spei altè in Gallia sustulisse, cū de studijs literarum magis atq; magis excitandis etiam cū eo Rege, quem petit, agit, à quo & restitutionem & amplificationem Academiæ Cracouiensis stipulatur, & hāc statuit non postremam esse Regni gloriam, decus, & præsidium. Audiuimus non modo ex hac Lutetia Parisiorum ante annos CLXX. doctores literarum ad illam Academiam vestram instituendam repetitos esse, sed & quid ad eam Scholā erigendam contulerit cura & liberalitas ipsius quoq; Heduigis Reginę vestræ, filiæ Ludouici nostri: quo magis & hæc (tanti Dux fœmina facti) viris exprobatura merito sit, quod audire debent, si tali exemplo non excitentur. Sed si Legatio vestra, quod suscepit, vrgeat, nulla est huius temporis barbaries tanta, quæ rebus pręclaris obstare possit: & in hoc quoq; Regno atque adeo in ea ipsa Curia, in qua hoc agitis & curatis, & inter eos proceres, cum quibus id agitis: occurrent literatum patroni & vindices, qui vobiscum conspirent, Ecce enim, ipse (quem iterum honoris causa nominabo)

Huraldus Cheuernius, Regis, quo de queritur, Cancellarius, qui & ex eius ſententia & auctoritate ſuperioribus annis mihi mandauit curam & reſtitutionem Academiæ Andegauēſis, in qua melioris Iuriſprudētiæ vox perſonaret, vobis adeſt: adeſt & occurrit Henricus Memmius, Regis Nauarri Cancellarius doctiſſimus, & doctorum ſtudioſorúmque hominum Mecœnas magnus: occurrit & qui ad vos in hanc vrbem honoris cauſa introducēdos cum Principibus præmiſſus eſt, Paulus Foxius, non minus & ipſe literatus quàm nobilis literarū cultor, quarum dignitatem apud alias quoque gentes ſuis Legationibus auxit. Adeſt & Faber Pibracius, Regius in Senatu Aduocatus, Iuriſconſultus terſus & diſertus, qui vos comitabitur, & Regem ad vos abiturum ſequetur: denique adeſt, qui hanc ipſam literarū cauſam in veſtris Comitiis egit, & cum Regni, quo de agitur, cauſa primus coniunxit, & quod magno animo cœpit, maximo vobiſcū perſequitur, Monlucius Valētinus. Et dubitamus adhuc, quid literæ ſperare debeant? quid Legatio veſtra in hoc genere efficiet? quid veſtra Academia Cracouienſis impetrabit, vt etiā ſuperet veterem (nam de miſeris huius tēporis Scholis nihil nunc dico) Maſſiliā, Athenas, Berytū? Crede mihi minimè vano, Zamoſci, ſtatim atque ſupra hoſpitij in hac vrbe tui fores cum tuis inſignibus trium haſtarum, nomen tuum ſubſcriptum legerunt homines dediti ſtudiis doctrinæ: cùm interpretati ſunt illas eſſe haſtas Palladis potius quàm

Martis, tùm verò nescio qua repētè spe bona recreati respirarunt. Nihil morati sunt illud inscriptioni nominis tui additum, *Capitaneo Belsensi generali*, &c. sed statim atque legerunt istud, *Ioanni Sario Zamoscio:* quid sperare, quid expectare ab hac Legatione deberent, senserunt.

Dixi, qualis hæc Legatio sit, quæ defert Regnum magnum, antiquum, literatum. Etsi verò alias eius Regni dotes non addam, tamen nec debeo nec possum prætermittere, quod prius dicere debui, Regnum pacatum deferri, quod vel togatus Princeps adire queat: neque domi modò pacatum, sed etiam foris. Nam & ipse Moschus, perpetuus alioqui & acer hostis, ex quo tempore audiuit hinc Regem à vobis peti, agere de induciis vel fœdere dicitur.

Fuerunt quidem, vt antè dixi, semper olim oblata Regna Andiũ Principibus: sed cogor fateri fuisse controuersa, litigiosa, turbulenta, & quæ cum magno exercitu adeunda & armis euincenda essent, & ab hostibus, qui eiiciendi atque expellēdi erant, iam occupata. Quid enim aliud dicam, siue Regnũ Angliæ, siue Siciliæ, siue Neapoleos, siue Tarraconis, siue Pannoniæ, considerem, quale erat, cùm illis oblatum est, & qua conditione nostris deferretur.

Habet itaque hoc veluti singulare & (vt verbo Iuris nostri vtar) præcipuum (quod quidem certè vt rarum est, sic est maximum) quod vestra Legatio defert, vt parata non minus quàm pacata possessio sit, sine lite, sine armis, sine vllo bello: denique (vt est in

prouerbio)ſine ſudore & ſanguine.Neque verò diſſimulamus, nos etiam legiſſe veſtrorum Commentarios, qui de Rep. emendanda inſcribuntur: ex iiſque iampridem intellexiſſe, quædam Regni veſtri eſſe vlcera, quæ curanda ſint, & magnam difficultatum molem ſubiturum eum eſſe, qui hanc curationem ſuſcipiet.Sed nihil tamen eſt,quod Regium animum veſtro conſilio confirmatum deterreat. Scimus & de quibuſdam legibus illic inter Equites & ciues (vt vocantur) magnas eſſe quæſtiones: neque ignoramus maiores eſſe de Religione diſſenſiones, neque modò nuper natas, quæ totam Europam peruagantur & concutiunt,ſed & alias multò antiquiores, quales & inter Græcos & Latinos multis iam ſeculis fuerunt. Sed tantò magis admiramur Genium (vt ita dicam) veſtri Regni, in quo tale (vt vulgò vocatur) ſchiſma nullas dat turbas,neque Reip.corpus & cõcordiam diſtrahit. Equidem cùm aliquando legerem,Ruthenos, vt nunc dicuntur, qui olim Roxolani dicebantur,accepiſſe doctores Religionis à Conſtantinopolitano Patriarcha: & in Ruſſicis Chronicis annotatum eſſe, id eſſe factũ anno 6497. (vt illi quidem numerant) incidere autem hoc tempus in annum Chriſti DCCCCLXXX. paucis pòſt annis quàm à Romano Pontifice Poloni in Religione primùm inſtituti fuêre: & meminiſſem, quale iam tum ſchiſma,quale diſſidium exarſiſſet inter Romanam & Conſtantinopolitanam Eccleſiam: dubitabam, num populi ita diſſidentes coaleſcere poſſent

ſub vno Rege. Sed cùm deinde legi, Ruſſiam tãdem à Caſimiro Magno, Poloniæ Rege (cui etiam tunc aderãt noſtri illi Carolo-Robertus & eius filius Ludouicus, paulò antè deſignati heredes Poloniæ) in prouinciæ formam redactam eſſe, ea lege, vt illa in Religionis cauſa nihil mutaret: eámque cum illa ſua αὐτονομίᾳ pacatam, cum reliqua Polonia bene coaluiſſe: intellexi, in veſtro Regno facilè fieri, quod alibi vix putaretur fieri poſſe. Difficilior quidem eſt diſſenſio altera, quæ ſuperioribus annis exarſit: & aliorum Regnorum exempla faciunt, vt magis intelligamus, ecquò illa erumpere ſoleat. Sed feliciorem eſſe Regni veſtri conditionem in hoc genere audimus: vt & in ipſo (loquor, vt cœpi) collegio veſtræ Legationis agnoſcimus admirabile exemplum concordiæ & coniunctionis ciuilis, quam non diuellat diſſenſio aliqua de religione: & in illa ipſa electione, cuius internũcij eſtis, in veſtris Comitiis, talem conſpirationem aliæ gentes admirantur. Ergo Regnum in eo ſtatu, in quo alioqui putarentur turbulentæ tempeſtates exiſtere, tamen pacatum & ſedatum, & domi foríſque quietum, cum illa ſua libertate, quæ intra ſuos ſe fines continet, ſuorúmque interea omnium Ordinum concordia ſumma, defert Legatio hæc veſtra: & vt eſt conflata atque temperata ex omnium Ordinum viris ſapientiſſimis, tanquam concentus quidam collectus ex diſtinctis ſonis, & diſſimilium alioqui vocum moderatione (agnoſcis Zamoſci de Rep. temperanda ſic locutum eſſe Scipio-

nem in libris tui Ciceronis) dat egregiũ exemplum boni Consilij ad bene beatéque regnandum, & ad eam Reip. moderationem retinendam, in cuius conseruatione salus quoque Regni posita est. Sed propè præuaricari viderer, si iam prætermittam quod pertinet ad commendãdum Legationis vestræ munus, hoc est, Regnum & Diadema, quod illa offert, vt Orientales, sic & Septentrionales populos vestros, nõ modò esse, sempérque fuisse φιλοβασιλεῖς, eáque in re cum Francis conuenire: sed & Reges suos tam venerari, & propè adorare, quàm à Regibus abhorruerunt olim & Græci & Romani. Quod cùm audio, venit in mentem quod apud Plutarchum Artabanus ille Satrapa Persicus, Themistoclem Atheniensem, qui ad Regem Persarum venerat, monet. *Leges* (inquit) *ô hospes, aliæ sunt apud alios. Vos Græci præ omnibus rebus libertatem laudatis: Apud nos autem ea Lex præstantißima est, quæ venerari Regem, tanquam effigiem Dei, iubet.* Sed meminimus tamen Persas in illa sua adoratione tam stupidos non fuisse, quin acutè discernerent inter Regem & Tyrãnum: vt & Herodotus narrat, grauiter illos iudicasse, & sapienter dixisse, Cyrum quidem, fuisse patrem, Cambysem verò, dominum: Darium autem, mercatorem siue κάπηλον. Sed neque vestris Maioribus defuisse vel iudicium vel animum, vbi abdicandi Tyranni fuêre, docent nos Historiæ vestræ, & exempla duorum fratrum Regum, Vladislai secundi, & Miecislai tertij: neque quod ex Archiuis Regni vestri secretiori-

bus prolatum eſt, ignoramus, cùm Caſimirus fratri illi ſuo Mieciſlao pulſo ſurrogaretur, quale Anathemá, ſubſcribente ipſo Caſimiro, voce Antiſtitis Cracouienſis denuntiatum ſit latronibus & Tyrannis exitio deuouendis, vniuerſo populo & Nobilium cœtu accinente iſtud AMEN. Verum vetus dictum eſt, eum demùm bonos Reges amare, qui malos oderit. & venit in mentem, quod non minuendæ Maieſtatis cauſa, Tacitus, cùm laudaret veterum Germanorum mores ſcripſit: *Nec Regibus eorum infinita aut libera poteſtas.* Et verò ea demùm vera Regna ſunt, quæ legibus aſtricta, ad earum regulam diriguntur: neque propriè Regna dixeris, quæ recta nõ ſunt, ſed effrenata detorquentur in Tyrannidem: de quibus quidem meus Pacatus in ſuo ad Theodoſium Panegyrico, *Illi* (inquit) *illi auidè Regna deſiderant, quos ſoluta legibus delectat vita: quorum crudelitas, indemnatos necandi: cupiditas, priuata rapiendi: libido, honeſta fœdandi, ius atque impunitatem requirunt.* Sed nos opponemus vel illam veterem puerorum cantilenã, quæ Regnum rectè facientibus offert, vt eſt apud Horatium. Rex eris (aiunt) ſi rectè facias: neque ſanus quiſquam admiſerit impuram illam illius & inceſtæ & furioſæ meretricis vocem, *Si libet, licet.* Neque eſt, quod Fricius veſtrâs in ſuo de Legibus libro vel ſe torqueat, vel noſtrum Vlpianum accuſet, quia dixerit, Principem legibus ſolutum eſſe. Id enim (vt indicat inſcriptio) modò dixit ad Legem Iuliam Papiam: ex qua & exemplum illius ſolutionis

proponitur in L.55. & 57.De Legat.2. vt quibus ille legibus ſolutus eſſe dicatur,rectius intelligamus: & obſeruemus quòd in L.3. C.De teſtam. Lex Imperij non niſi ſolennibus Iuris Imperatorem abſoluere dicitur.

Hæc habui hoc tempore Zamoſci, quæ quamuis incondita (non enim aliter potui in hac tumultuaria & iactatione & diſcurſatione & feſtinatione & veluti motoria fabula huius peregrinationis) ad te & ampliſs. tuos Collegas referre vtcunque volui, ex animi mei ſententia,de Legatione hac veſtra,veſtróque, cuius cauſa illa ſuſcepta eſt, Regno: vt cùm aures tuas circumſonet publica Galliæ gratulatio, priuatũ quoque habeas vnius hominis tui ſtudioſi conſenſum, non diſſimilis officij, priuati quidem, ſed non minus vel enixi vel obnoxij ſtudio incitatum.Priuſquàm tamen deſinam,te dimiſſo,peto,mihi vt liceat quod occurrit, breuiter addere, de illo, cuius iam antè memini,ſed ſępius meminiſſe debeo, Principe veſtrę Legationis:dico de illuſtriſſimo Alberto Laſcio.Nam & hæc altera apoſtrophè non ingrata fuerit noſtræ huius Orationis cõcluſio, quam non artificium aliquod eruditum, ſed ſine vlla arte ſimplex veritas & ingenuus affectus exprimet.

Audies tu quidem L A S C I, ab aliis fortaſſe plura, & de te & de nobiliſſima tua familia, quæ audiui ex ore tui Franciſci Maſlouij, viri & doctiſſimi & humaniſſimi,& mihi amiciſſimi. Sed & ipſi in tuo Comitatu Duces, Principéſque Circaſſij, qui tibi Re-

gnum ſuæ gentis deferunt, boni teſtes eſſe poſſunt, quantum tibi debeat Gallia, cuius Henrico, Regnū maius defers, & huius cauſam atque dignitatem rei tuæ anteponis. Equidem non is ego ſum, qui poſſim quicquid deberem, dicere de nobiliſs. familiæ gentíſque tuæ officiis, meritíſque erga Franciam, & veteri quadam inter vtrãque neceſſitudine. Sed ne me quidem omnia eius generis ignorare ſcito: iudicare tamen ex comparatione, multo pluris eſſe Legationem hanc tuam, quæ ſuperet officia omnia meritáque Maiorum tuorum, qui huius Regni ſemper ſtudioſi fuêre. Dicent alij de auo tuo, qui tres filios ſuos educari in Gallia voluit. Ego primum eorū, patrem tuum Hieronymum, modò dicam, ſic in ſinu ipſius Regis Franciſci primi magníque educatum fuiſſe, vt ne quidem carcer & captiuitas alterum ab altero auellere potuerit. Non enim obliti ſumus, Regis illius in Italia capti & in Hiſpaniam abducti comitē fuiſſe, & omnium ærumnarum, quas carcer talis adferre poteſt, ſocium & participem lubenter fuiſſe patrem tuum: vt & ſcimus Regem illum minimè aut ingratum aut immemorem talis & fidei & amoris & officij, non literis modò, ſed & reipſa ſæpè teſtatum fuiſſe, quāti & illum & totam eius familiam faceret. Nam & admirabatur inuictam illius virtutem, quæ & eluxit in altero carcere, in quem non tam culpa Gritti Turco-Veneti, quàm ingrati Vayuodæ iniuſtitia incidit vir non minus iuſtus & innocēs, quàm fortis: Ingratum Vayuodam dico, qui patri tuo & vitam

vitam & ſtatum & ſolium ſuum debebat. Legi quas ex hoc carcere Pannonio ad amicos ſcribebat literas pater tuus, teſtes excelſi infractíque & heroici animi: quas cùm legiſſet Rex Franciſcus, non minus commotus eſt tam indigno acerbóque amici caſu, quàm ſuo: & illo capto vinctóque, captus etiamnum vinctúſque ſibi eſſe videbatur: neque cõquieuit, donec eum glorioſè liberatum eſſe audiuit: ad cuius liberationẽ non minus auxilij contulit, quàm vel Rex ipſius Sigiſmundus, vel amicus & affinis Tarnouius. Factum id fuit anno M. D. XXXIIII. Sed vt magis atque magis coniunctionem, officiorum vicibus ſępè confirmatam, quæ interceſſit inter Regem illum noſtrum & patrem tuum, agnoſcere etiam nos intelligas, meminimus quid duobus pòſt annis acciderit. Legi enim LASCI, literas ab eo Rege ad patrem tuũ amátiſſimè ſcriptas, quas etiamnum publicè in Gallia legi velim, ſcriptas (inquam) Lugduni XXII. die Iunij, M. D. XXXVI. quo tempore quàm ab hoſtibus potentiſſimis Rex premeretur, vix quenquam ignorare exiſtimo. Quid igitur? Confugit ad amicum, cuius eo tempore in Tranſſyluania regnantis (ô admirabiles rerum vices!) auxilium per literas imploraret: & ipſa ſtatim earum literarum inſcriptione palàm teſtatus eſt, quantũ illi deferret. Inſcriptio enim hæc ab omnibus legebatur: *Illuſtriſſ. & magnifico Hieronymo de Laſco, Palatino Siradienſi, Vvayuodæ Tranſſyluaniæ, dilecto & cariſſimo conſanguineo noſtro.* Sed quod literis illis incluſũ legebatur, maius quip-

piam fuit. Neque tamen iam quicquid illud eſt, aut exſcribam aut recitabo. Iſtud modò ex eis repetã & edam: *Venit in mentem nobis eximius tuus erga nos amor & fauor: quo etiam tum præſtabas, quum à nobis nõdum fuiſſes in ſacrum Ordinẽ Equitum noſtrorũ receptus. Age itaque & oſtende, quid tua nunc virtus, quid dexteritas poßit. Nam ſicuti aurũ igni, ita periculo fides percipitur. Ratio autem præſentis temporis & indigentia noſtra expoſcit, vt oſtendas, quia nobis & fortunis noſtris non ſolùm benè faues, ſed etiam opera & factis ades. Magnã fidem & expectationem poſuimus in fide & probitate tua, qui tibi de nobis vicißim longè maiora quàm vt de his cogitare nunc poßis, polliceri debes.*

Quid dicam, cùm pater tuus magnis de rebus Legatus in Galliam veniſſet, quàm arcto eum propè vt fratrem cõplexu Rex ille exceperit? Quid verò, quid ſi nunc viueret, & te paternis veſtigiis inſiſtentẽ hîc videret? Quid ſi nepoti Regnum deferentem? An olim Rex Maſiniſſa iam ſenex, cùm iuniorẽ Scipionem exciperet, cuius auum Africanum coluerat, maiori gaudio commotus fuit, cùm lachrymis incredibili lætitia expreſſis perfuſus, ſuſpiciens in cælum (iuuat enim quod & antea recitaui, totidem verbis repetere) exclamauit, *Grates tibi ago ſumme Sol, quòd antequã ex hac vita migro, conſpicio in meo Regno & his tectis Cornelium Scipionem, cuius nomine ipſo recreor?*

Age, nihil niſi de Legationibus dicam, &, ſi vis, patris etiã tui fratres, patruos tuos, Legatos magnos, miſſos faciam, vt in eo & te ſolo conſiſtam. Patruos

tuos dico,non illum modò Ioannem,quẽ ex Anglia redeuntem aliquando in Germania vidi, ſed & Staniſlaum,qui à Rege Sigiſmundo Auguſto miſſus ad Imp.Carolũ V.anno M.D.XLVIII.in Auguſtanis Comitiis Imperij,cauſam egit Pruſſiæ,tanta cu admiratione & magni illius Cæſaris & omnium de-rant,Germaniæ Principum.Sed ſi quis vnq ga-tus fuit,cuius exemplum,tanquam norma officij, gatis præſcribi debeat, non ſecus atque olim noſter Mucius Scæuola,Aſiæ Proconſul,eiúſque memoria & veluti effigies omnibus in Prouinciam ituris Magiſtratibus proponebatur: eum ego audio fuiſſe patrem tuum. Nam etſi quas non modò in Galliã, ſed & in Daniam Legationes obiit, nunc pręter mittam: an non admirabiles fuêre,quas etiã ſedecies obiit ad ipſum Solimannũ,Reip.Chriſtianę cauſa? Ipſe Oriẽs vidit,quod in iis admiraretur: & Solimãnus ipſe talẽ Legatum tandẽ reformidans,quem non poterat non reuereri,non putauit,niſi illo ſublato,ſeſe noſtri orbis Chriſtiani & Europę noſtrę propugnaculũ (dico Pannoniam) euertere poſſe: & tamen talẽ Legatum apertè violare auſus non eſt,ſed lẽto veneno clã tentatũ,barbarus Tyrannus dimiſit, in patria & ſinu Regis ſui Sigiſmũdi placidè moriturum poſt varios caſus,poſt tot diſcrimina rerum. Non blãdimur tibi LASCI, neque cuiquã aſſentari didicimus. Sed neque hiſtoriã aut vitam patris ſui deſcribimus: quod ſi ſuſcepiſſem, lõgiorem commentariũ inſtituerem. Verùm & ſi dixero, patris illius tui memoriam glo-

riámque maiorem quoque esse, quàm sit vel ipsius Ioannis Tarnouij, quem habuit & amicũ & socium & affinem: & quem inter Polonię decora, quę hodie quoque laudari lubenter audio, meritò celebrari fateor [illegible] dixero, quod nũc & Tarnouius ipse agno[illegible] [illegible]men Tarnouiũ illũ dico, cui ipsa Italia, ho no[illegible]a, accinere, Iulij Iouij voce, non dubitauit:

[illegible] Sarmaticæ gentis fortißime Ductor,
Iustitia atque armis quis se tibi conferat vnquam?
Sarmata magnanime, agnoscet ventura vetustas,
Nullum posse tibi similem monstrarier orbi.

Sed neque si de comparatione Legationum agatur, cesserit pater tuus, tametsi Tarnouium vestrum non nesciam totũ penè terrarum orbẽ nobilissima peregrinatione peragrasse, neque modò Asiam, Syriam, Ægyptum, Africã ad ipsum vsque Oceanum Atlanticũ, vbi & aduersus Barbaros fortissimè dimicauit pro Rege Lusitano, sed & ad Leonem Pont. & ad Imp. Carolum V. missum esse, tandémque in patriã reuersum, Regiis copiis sic præfectum fuisse, vt Polonię veluti Imperator esset & diceretur. Quia verò de gloria rei militaris nunc non certatur, nolo LASCI, comparare illius cum tua, victoriam & triumphum de Moldauia: nolo quęrere, an ille fortius iustiúsque Petrum Moldauię Regulum vicerit, an tu Alexandrum Tyrãnum profligaris. Illud nunc modò volo; neque patris tui Hieronymi, neque illius Tarnouij Legationes, quantũuis nobiles & illustres, posse cum hac vna vestra comparari.

FINIS.